

Jornada de Seguretat alimentària. Diputació de Barcelona, 2 de juliol 2024

Infiltrats a la cadena alimentària: contaminants alimentaris en l'era del canvi climàtic

Eva Castells

Unitat de Toxicologia

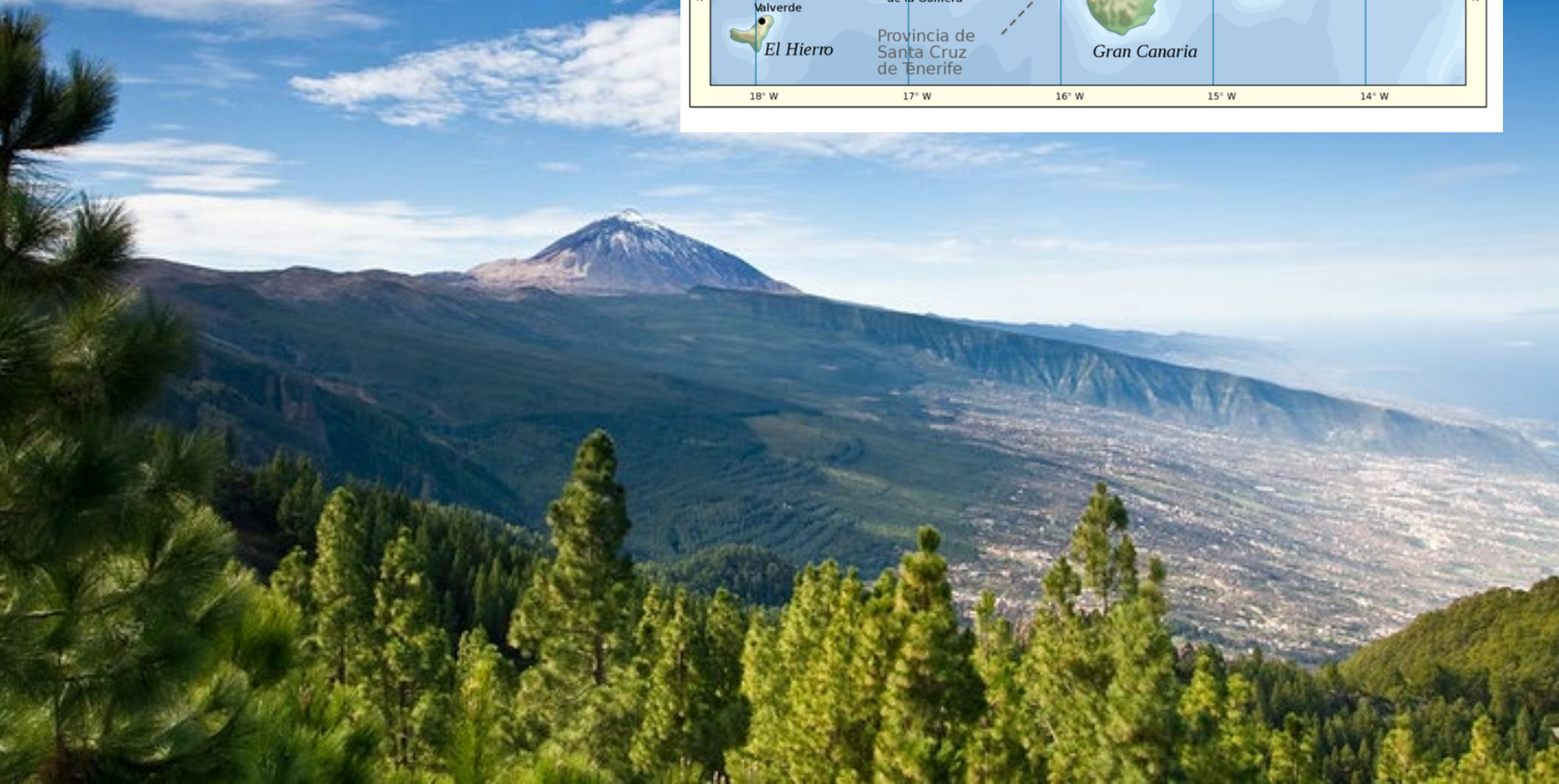
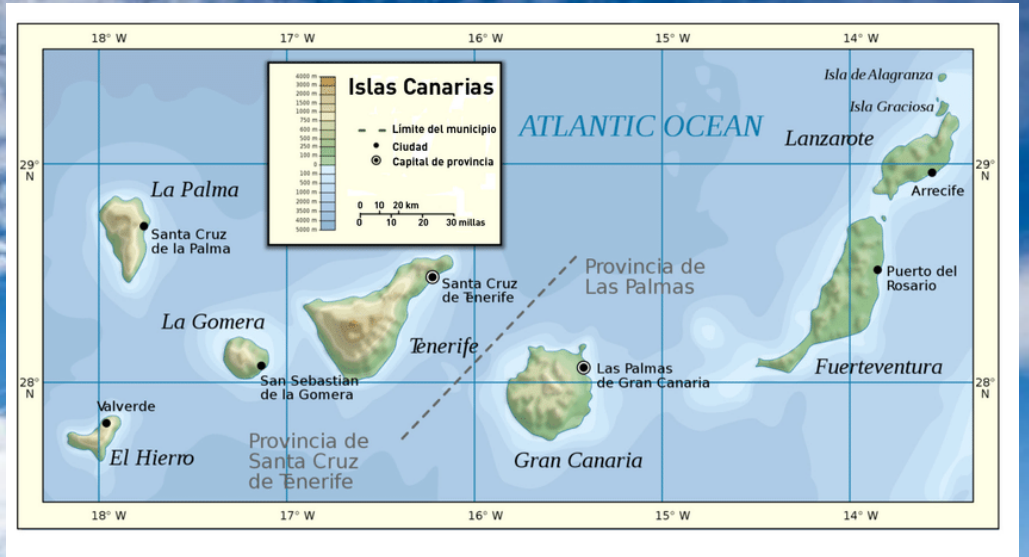
Departament de Farmacologia, Terapèutica i Toxicologia

Universitat Autònoma de Barcelona

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

L'any 2004 un pescador de Tenerife va capturar una círvia (*Seriola rivoliana*) de 26 Kg, el va filetejar i el va posar al congelador. Dies més tard el pescador i 4 membres de la seva família van menjar el peix.

Al cap de 30 minuts van començar a mostrar símptomes gastrointestinals (diarrea, nàusees, vòmits), cardíacs i neurològics (formigueig, dolor muscular, pèrdua de sensibilitat a la boca...). Van anar a urgències de l'hospital.

Els símptomes eren compatibles amb una intoxicació per ciguatera

DIGESTIVE SYMPTOMS

Nausea
Vomiting
Diarrhea
Abdominal pain
Stomach pain
Constipation
Painful defecation
Hypersalivation
Hiccup,...

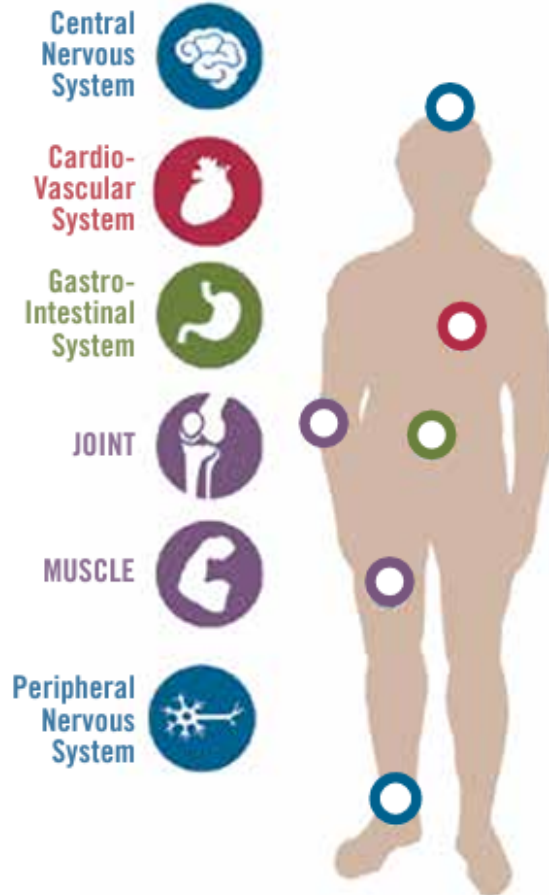
<12h after fish consumption
Resolve within 2–3 days
Not always present
Hospitalization due to important dehydration

CARDIOVASCULAR SYMPTOMS

Hypotension
Bradycardia
Hypertension
Tachycardia
Heart rhythm disorder
Chest pain,...

6h–12h after fish consumption
Resolve within 2–4 days
Primary cause for hospitalization

>175 non specific symptoms reported

NEUROLOGICAL DISORDERS

Paresthesia (*extrem & perioral*)
Cold allodynia (*dysaesthesia*)
Headache
Dizziness
Myogenic syndrome
Transient hypothermia
Sleep disorders
Vision disorders
Dental / orofacial pain
Dysgeusia, metallic taste
Fainting, loss of consciousness
Reduced deep tendon reflexes

Ataxia, fatigue
Hypersalivation
Tremors
Speech disorders
Balance disorders
Motor deficit
Seizures
Cerebellar syndrome
Polyneuropathy
Polymyositis
Polyradiculoneuritis
Coma,...

>24h after fish consumption
Weeks-Months-Years

NEUROPSYCHIATRIC DISORDERS

Hallucination
Confusion
Difficulty to concentrate
Memory loss
Irritability
Anxiety
Depression,...

Days/Weeks after fish consumption
Weeks-Months-Years

OTHERS

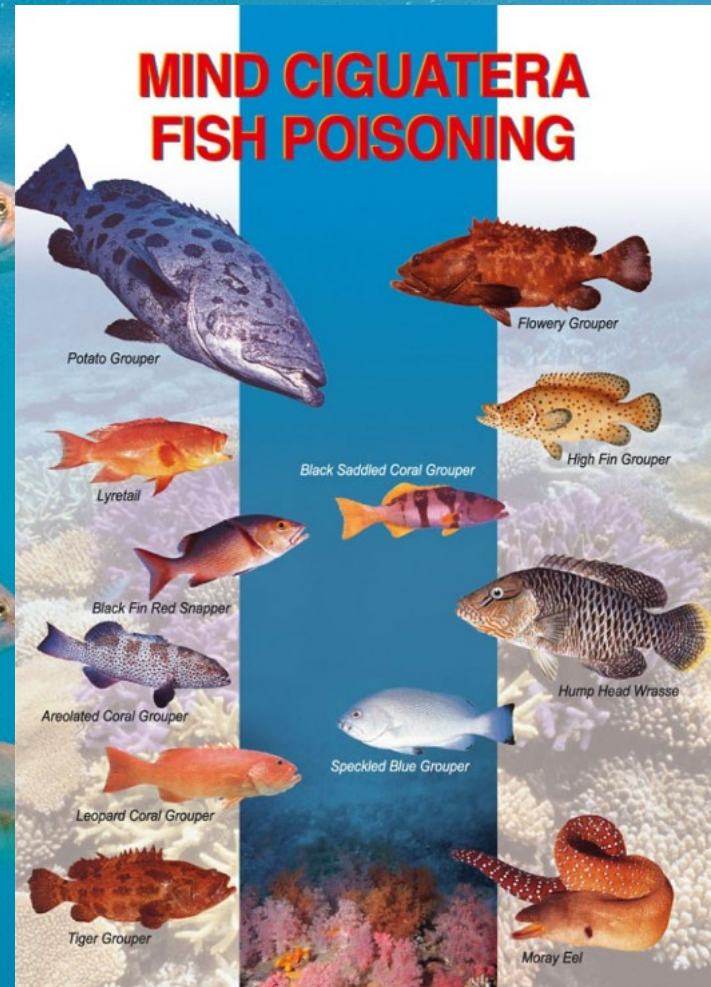
Pruritus
Extreme fatigue
Urogenital disturbances
Burning sensation
Painful ejaculation
Dysuria
Dysphagia
Joint pain
Sweating,...

6h–24h after fish consumption
Weeks-Months-Years

- En més de 400 espècies de peix
- Freqüent al gènere *Seriola* (círvia): carnívor de fins 40 Kg

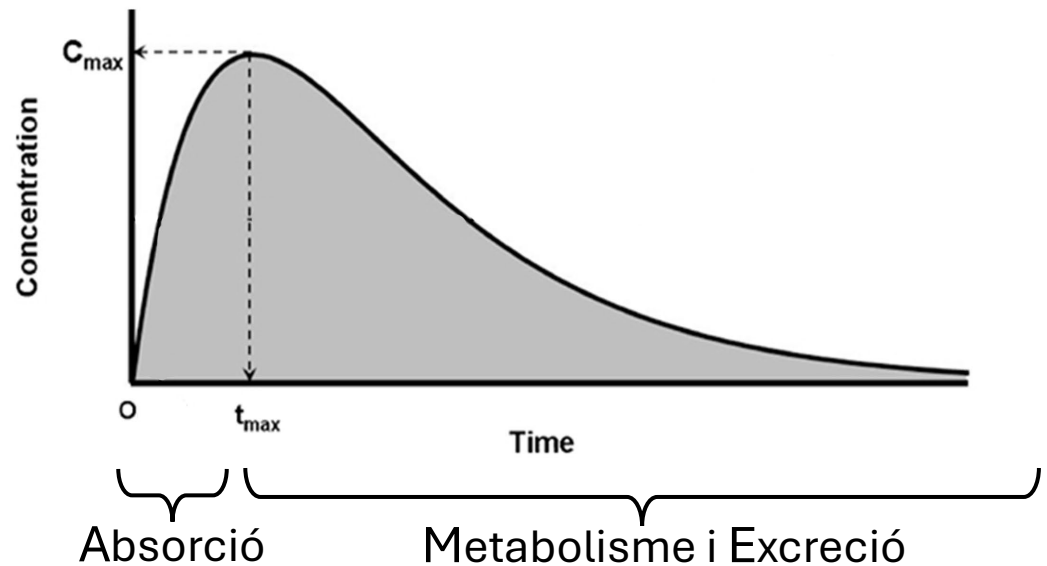
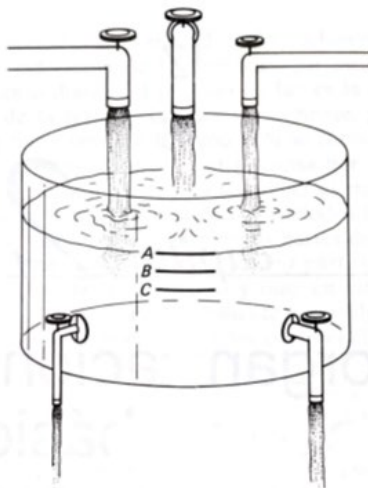
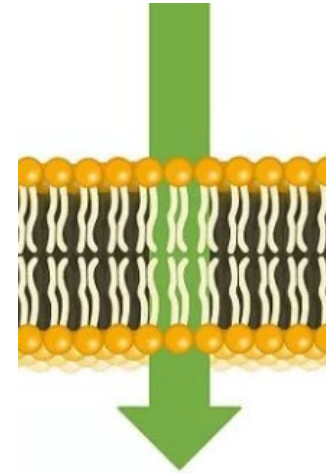
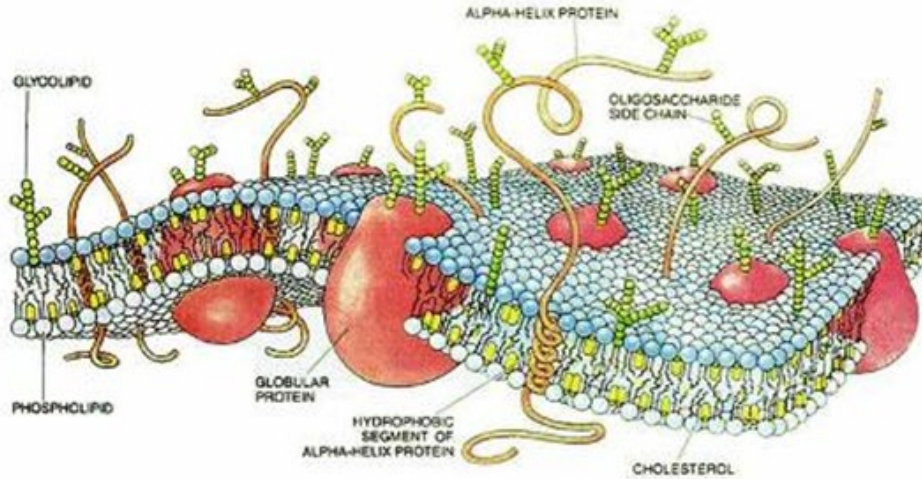

- Les ciguatoxines son substàncies termoestables : no es destrueixen al cuinar (aigua >120 °C, oli > 200 °C), congelar, assecar o el peix
- No es poden detectar per l'aparença, el gust o l'olor

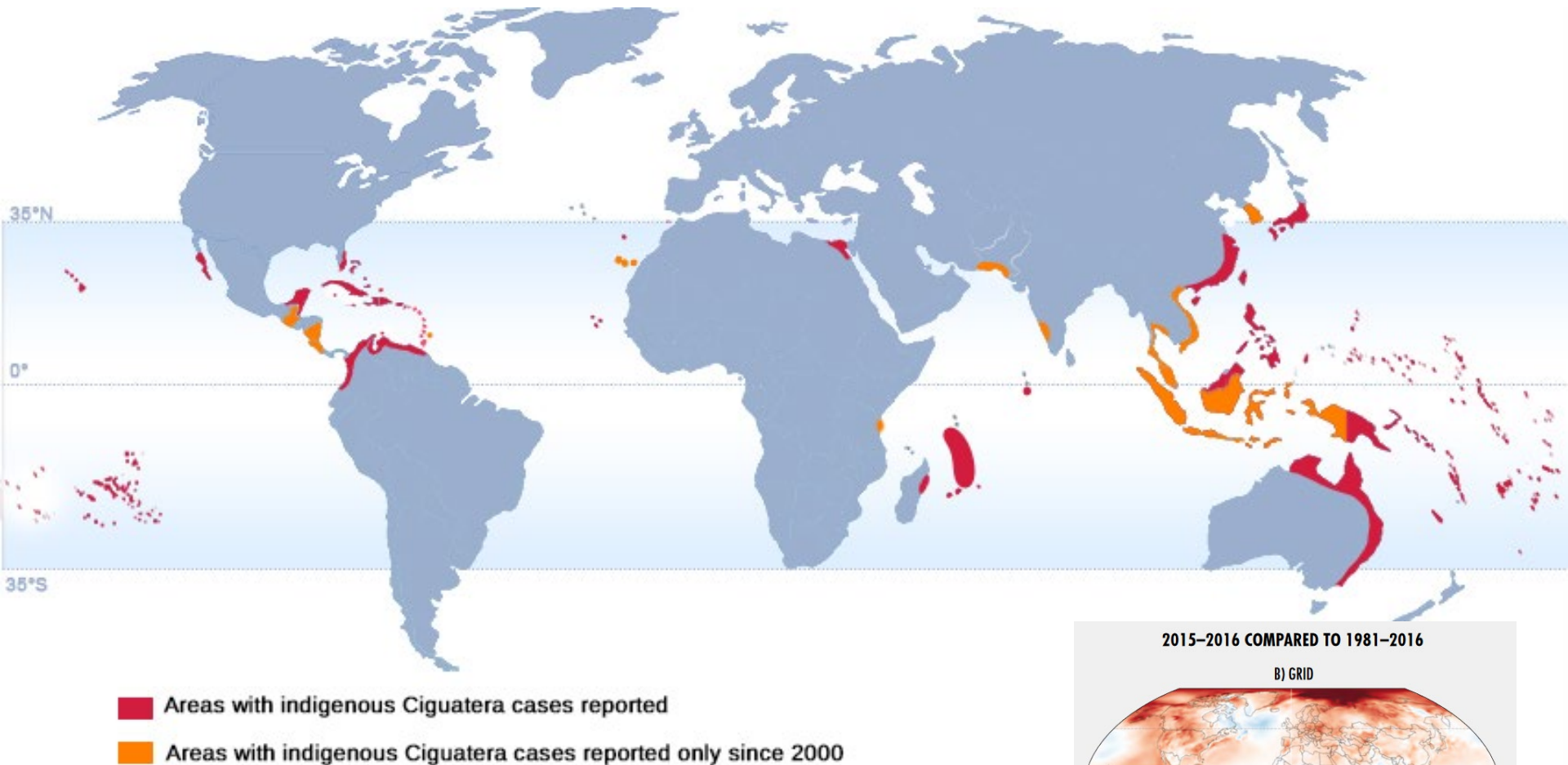

Les ciguatoxines son molt lipòfiles i no es metabolitzen

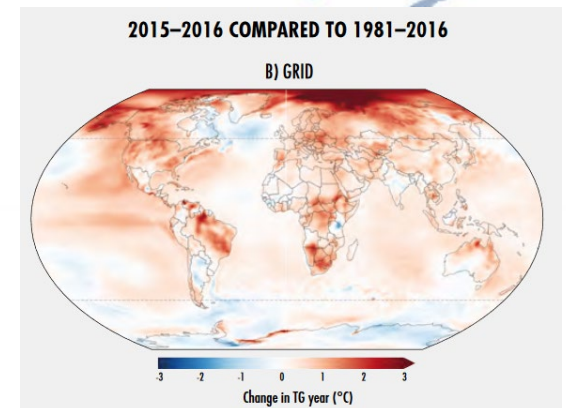

Fins l'any 2004 la ciguatera no es considerava endèmica de les Canàries

Intoxicació més freqüent per toxines marines a nivell mundial

Casos de ciguatera a les canàries

- **1521** Primer cas descrit a l'oceà Atlàntic
- **2004** Primer cas confirmat a les Canàries. Tenerife: 1 cas, 5 afectats
- **2008** Tenerife: 1 cas, 25 afectats, cívria 37 Kg d'un mercat local
- **2009** Tenerife i Gran Canària: 3 casos, 9 afectats, cívria de pesca recreativa
- **2010** Tenerife: 1 cas, 6 afectats, cívria de 80Kg
- **2011** Gran Canària: 1 cas, 5 afectats, cívria 25 Kg de pesca recreativa
- **2012** Lanzarote, Tenerife: 4 casos, 25 afectats, cívria i mero pesca recreativa
- **2013** Lanzarote 12 afectats, mero
- ...

2004 al 2023 → 23 brots amb 134 persones afectades

Research

All EHP content is accessible to individuals with disabilities. A fully accessible (Section 508-compliant) HTML version of this article is available at <http://dx.doi.org/10.1289/ehp.1307196>.

Ciguatera Fish Poisoning and Climate Change: Analysis of National Poison Center Data in the United States, 2001–2011

Daniel B. Gingold,¹ Matthew J. Strickland,^{1,2} and Jeremy J. Hess^{2,3}

¹Department of Epidemiology, and ²Department of Environmental Health, Rollins School of Public Health, Emory University, Atlanta, Georgia, USA; ³Department of Emergency Medicine, School of Medicine, Emory University, Atlanta, Georgia, USA

“Les projeccions d’augment de les temperatures de la superfície del mar podrien expandir la distribució endèmica de les algues productores de ciguatoxines i augmentar la incidència d’intoxicació per ciguatera.

Es preveu que els augments de la temperatura de la superfície del mar de 2,5° a 3,5°C podrien provocar un augment dels casos d’intoxicació per ciguatera del 200% al 400%.”

Casos de ciguatera amb peix importat

Toxicon 91 (2014) 76–83

ELSEVIER

Contents lists available at [ScienceDirect](https://www.sciencedirect.com)

Toxicon

journal homepage: www.elsevier.com/locate/toxicon

Ciguatera fish poisoning: A first epidemic in Germany highlights an increasing risk for European countries

2012
20 afectats

César Mattei ^a, Irina Vetter ^b, Anneka Eisenblätter ^c, Bernd Krock ^d,
Martin Ebbecke ^e, Herbert Desel ^e, Katharina Zimmermann ^{c,*}

Índia
Senegal
Sri Lanka
Vietnam

Arribarà la ciguatera al mar Mediterrani?

El 2017 es va identificar per primera vegada *Gambierdiscus* a les Illes Balears, confirmant la presència d'aquesta microalga tòxica a la mar Mediterrània occidental (Diogène et al. 2020).

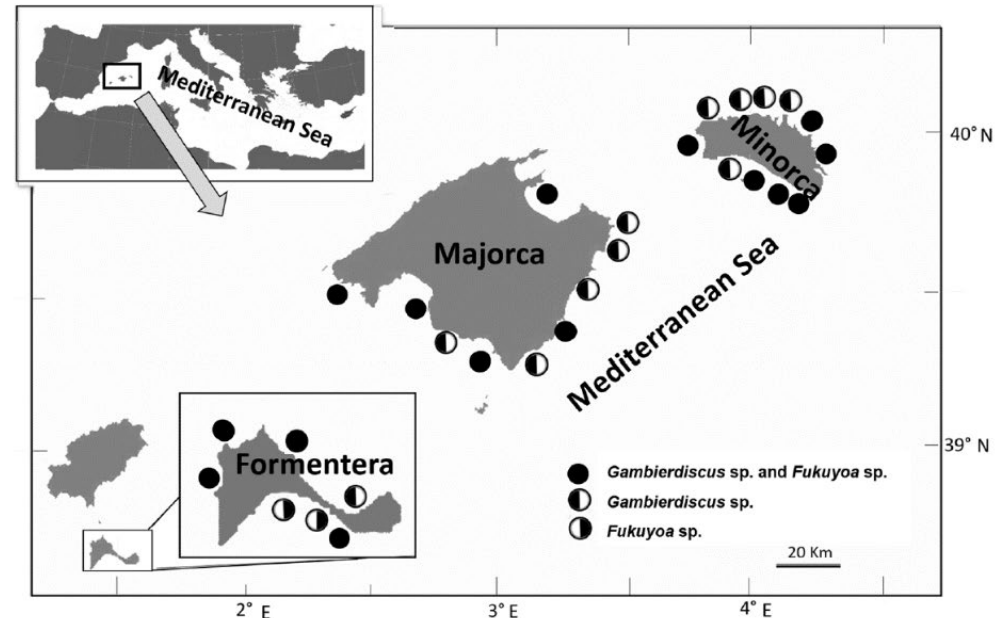

Gambierdiscus and *Fukuyoa* as potential indicators of ciguatera risk in the Balearic Islands

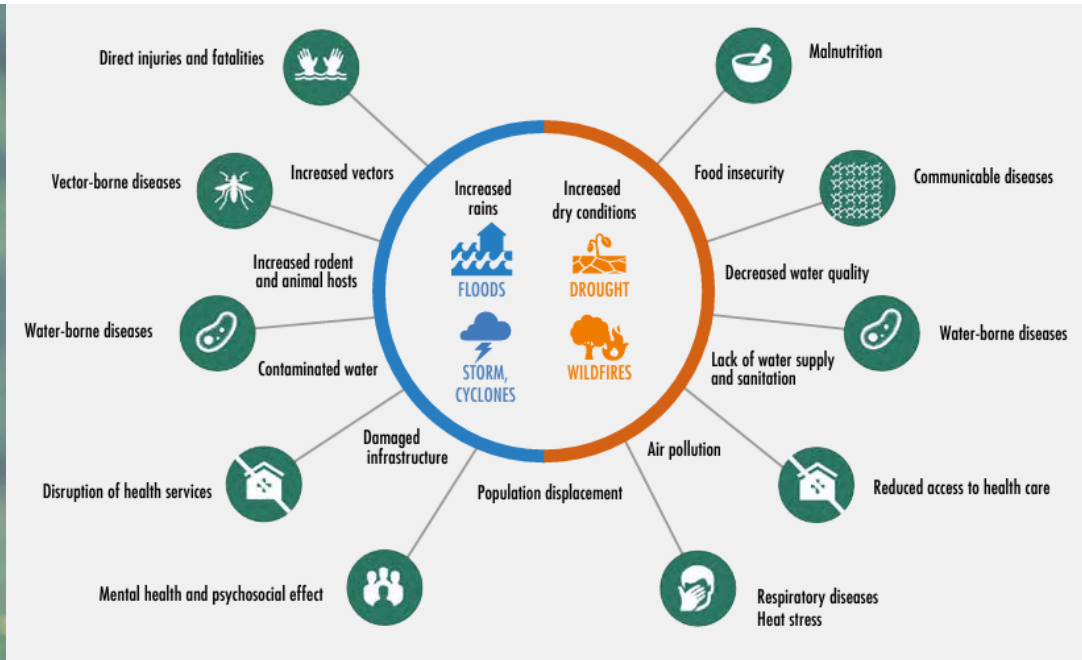
Àngels Tudó^{a,b}, Anna Toldrà^a, Maria Rey^a, Irene Todolí^a, Karl B. Andree^a, Margarita Fernández-Tejedor^a, Mònica Campàs^a, Francesc X. Sureda^b, Jorge

De moment no s'ha detectat cap cas de ciguatera al Mediterrani

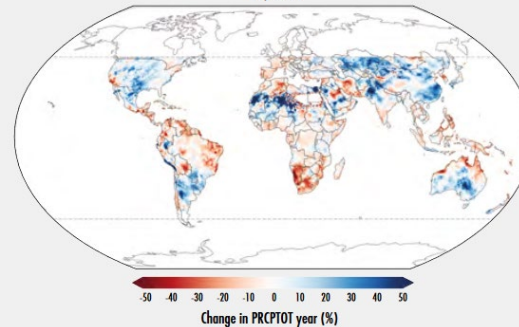
El canvi climàtic i la seguretat alimentària

Anomalies en la precipitació

2015–2016 COMPARED TO 1981–2016

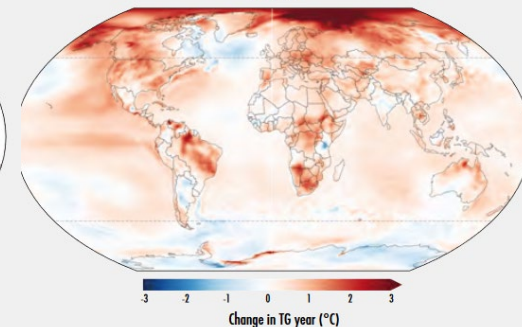
B) GRID

Anomalies en la T^a

2015–2016 COMPARED TO 1981–2016

B) GRID

L'efecte del canvi climàtic en la presència de micotoxines

↓
Canvi climàtic
Increment temperatura
Redistribució precipitacions

↓
Creixement *Aspergillus flavus*
Producció Aflatoxina B1

↓
Consum de pinso contaminant
Bioacumulació (carn)
Possibles efectes tòxics
Metabolisme Afl B1 → Afl M1
Excreció a la llet

↓
Consum de llet contaminada
Possibles efectes tòxics
Increment a la Mediterrània

Aflatoxin B₁ contamination in maize in Europe increases due to climate change

P. Battilani¹, P. Toscano², H. J. Van der Fels-Klerx³, A. Moretti⁴, M. Camardo Leggieri¹, C. Brera⁵, A. Rortais⁶, T. Goumperis⁶ & T. Robinson⁶

<https://doi.org/10.1038/srep24328>

- Increment en l'ús de pesticides

Barrow, Alaska

Presence and Distribution of Polychlorinated Biphenyls (PCB) in Arctic and Subarctic Marine Food Chains¹

GERALD W. BOWES²

Department of the Environment, Canadian Wildlife Service, Toxic Chemicals Section, Ottawa, Ont. K1A 0H3

AND CHARLES J. JONKEL

Department of the Environment, Canadian Wildlife Service, Ottawa, Ont. K1A 0H3

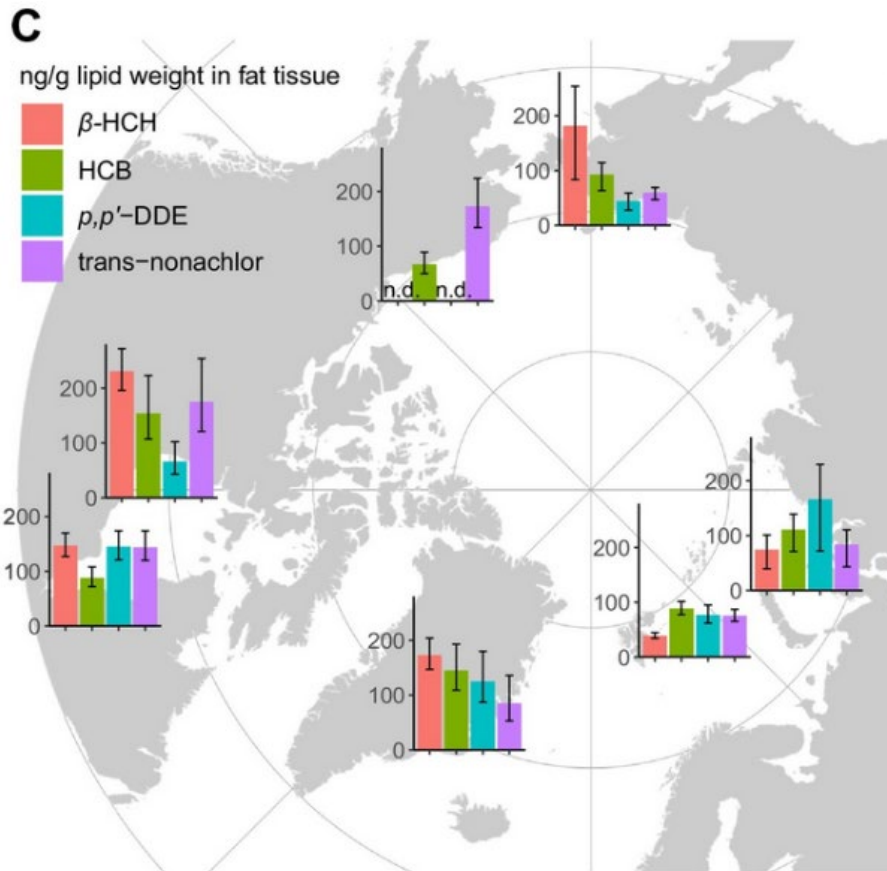
BOWES, G. W., AND C. J. JONKEL. 1975. Presence and distribution of polychlorinated biphenyls (PCB) in arctic and subarctic marine food chains. *J. Fish. Res. Board Can.* 32: 2111-2123.

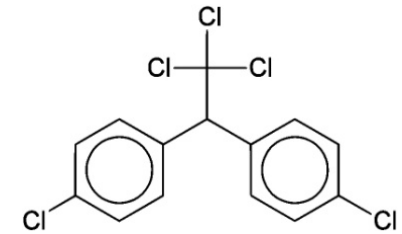

Review

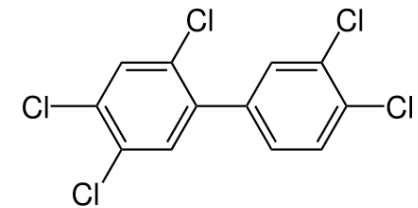
State of knowledge on current exposure, fate and potential health effects of contaminants in polar bears from the circumpolar Arctic

Insecticides (DDT)

Bifenils policlorats (PCBs)

Insecticides organoclorats a l'artic

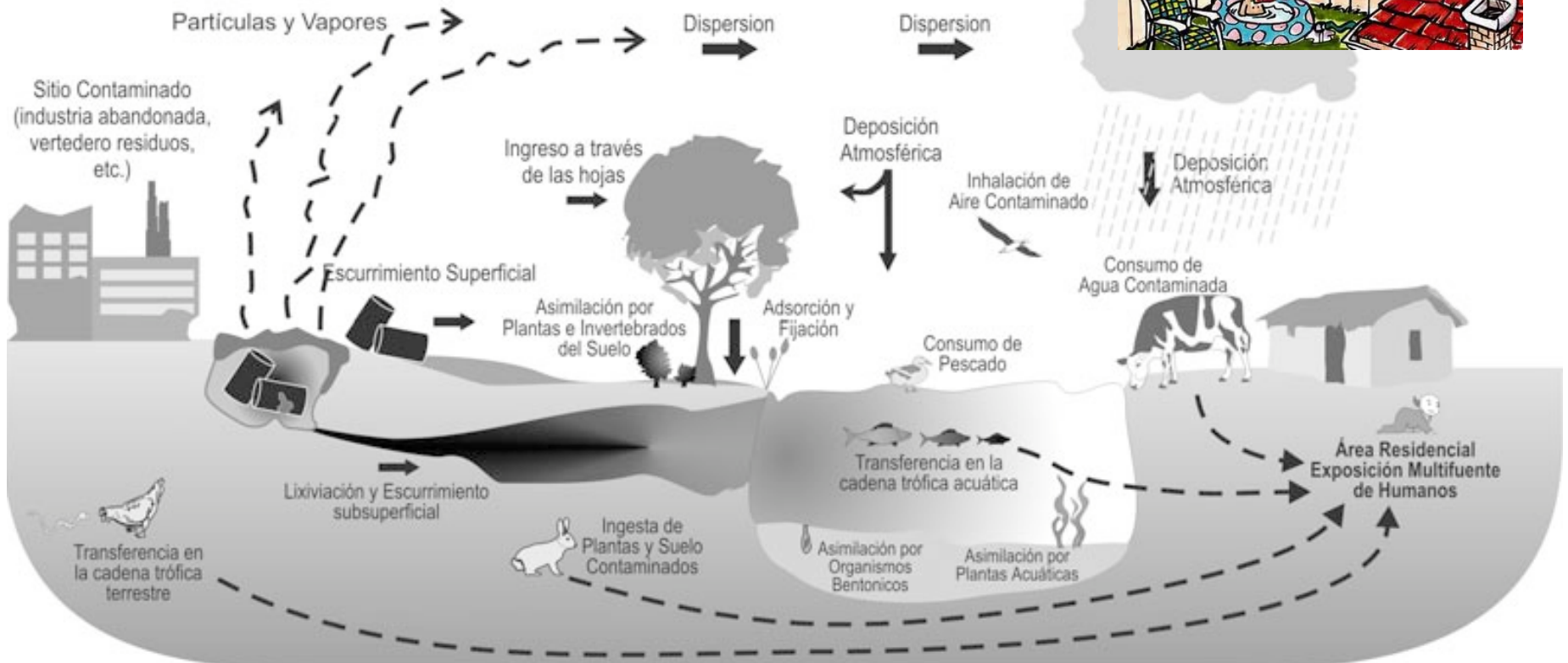
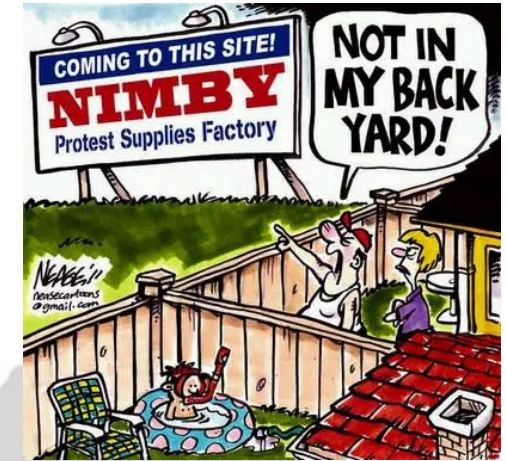
Table 2. Organochlorine concentrations in human milk from Inuit and Caucasian women (ng/g, lipid basis)

Organochloride compounds	Inuit women (N = 107)		Caucasian women (N = 50)	
	<i>n</i> ^a	Mean ^b ± CI	<i>n</i>	Mean ± CI
DDE	107	1212 ± 170	50	336 ± 18
Hexachlorobenzene	107	136 ± 19	48	28 ± 3
Dieldrin	102	37 ± 5	46	11 ± 1
Mirex	90	16 ± 4	3	1.6 ± 0.3
Heptachlor epoxide	45	13 ± 2	29	8 ± 1
Trans-chlordane	18	3.7 ± 0.4	0	<6
Endrin	1	<8	0	<6

Els contaminants es poden dispersar pel medi i tenir un impacte global

Associem uns majors nivells de contaminació:

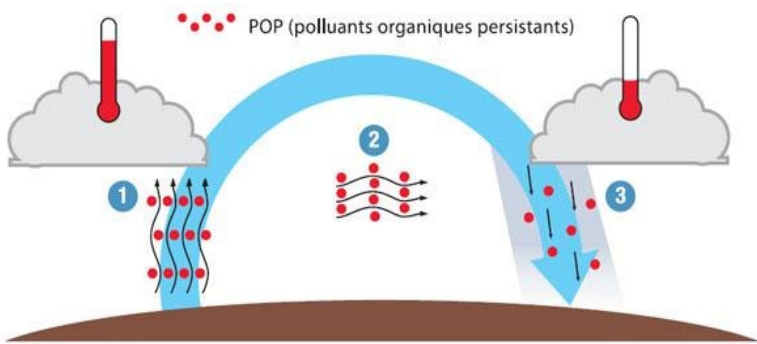
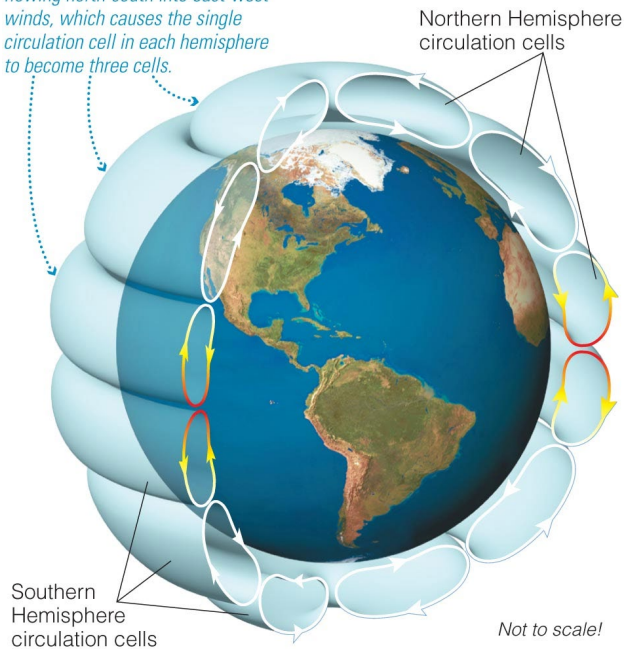
- a zones properes a la font del contaminant
- a zones amb un fort impacte antròpic

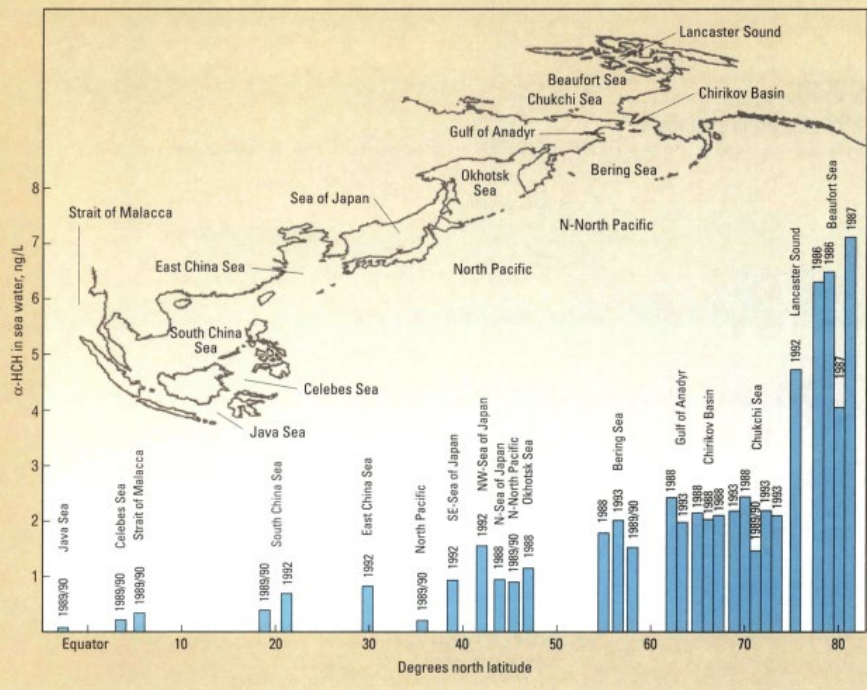
Concentració de compostos orgànics persistents a l'àrtic

The Coriolis effect diverts air flowing north-south into east-west winds, which causes the single circulation cell in each hemisphere to become three cells.

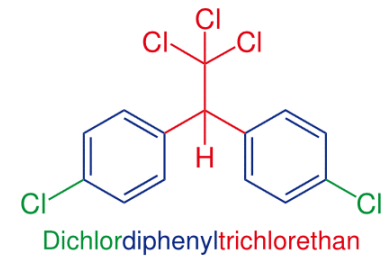
Concentrations increase with increasing latitude

Steep increases of α -HCH in sea water were detected with increasing latitude during the late 1980s and early 1990s. Average concentration of α -HCH in sea water is given as a function of latitude along the Asian coast of the Pacific (year of sampling is given). Full references are given in Reference 15.

Un exemple: el DDT

- Insecticida de síntesi, ús massiu a partir de la 2ª guerra mundial
- Prohibit a Espanya a finals dels 70'
- Molt persistent i lipòfil: s'absorbeix molt bé i no el podem eliminar

El DDT a Catalunya dècades després

Àmbit: Catalunya

Any: 2002

Nombre de participants: 919

Edats: 18-74 anys

Nuestra contaminación interna
Porta, Puigdomènech, Ballester (Eds)
Ed. Catarata 2009

FIGURA 1
PORCENTAJES DE DETECCIÓN Y CUANTIFICACIÓN DE LOS 19 COMPUESTOS ANALIZADOS

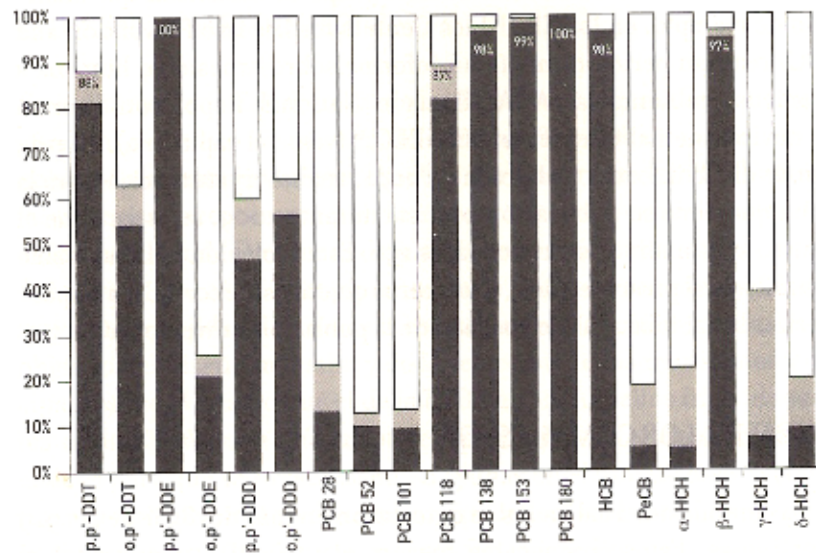
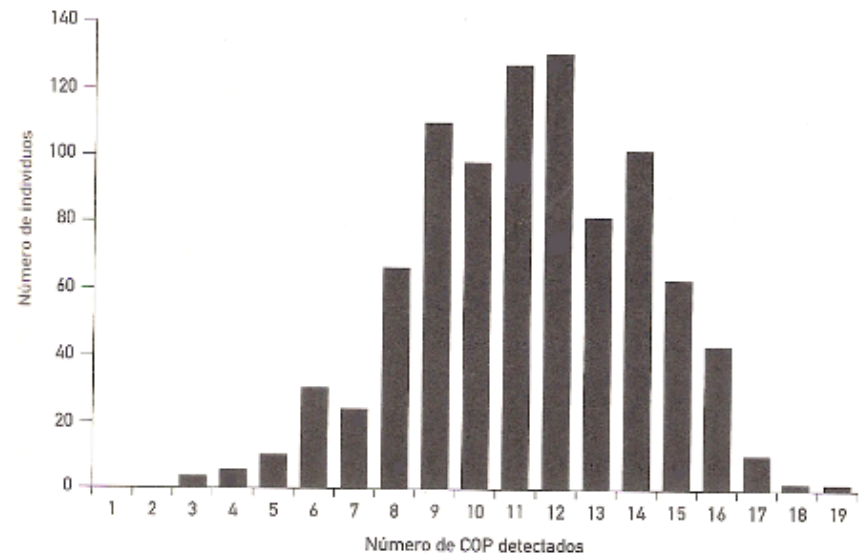
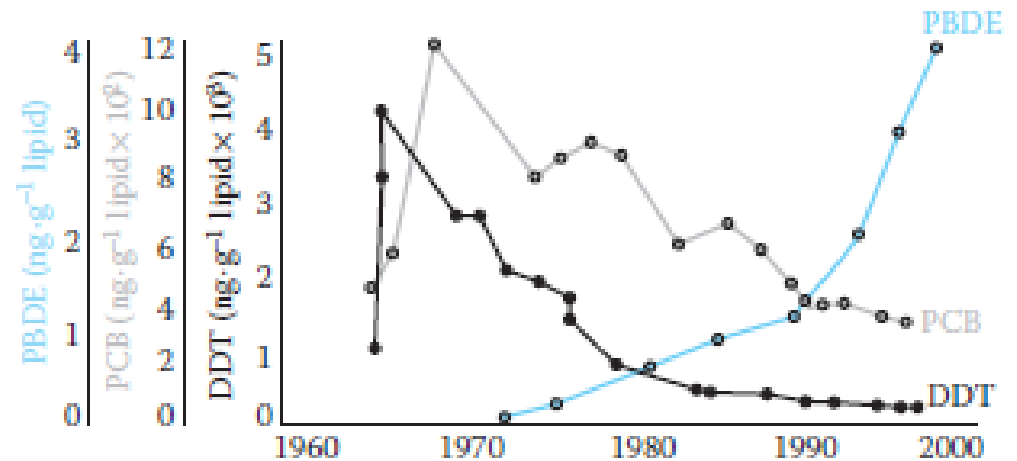
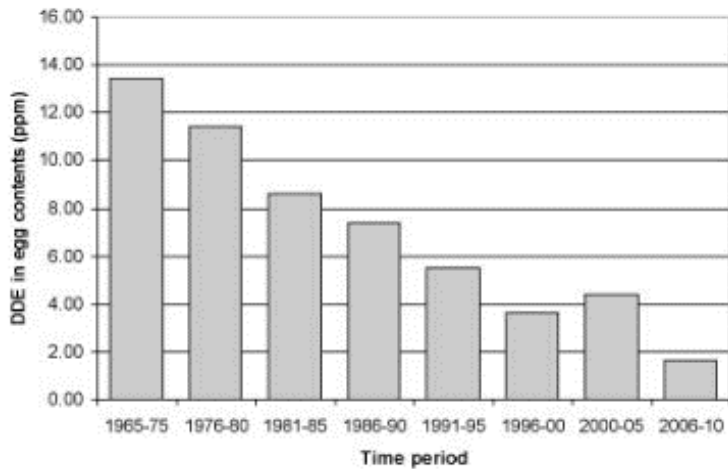

FIGURA 2
NÚMERO DE COMPUESTOS DETECTADOS EN CADA PERSONA

Conseqüències de la regulació dels compostos orgànics persistents

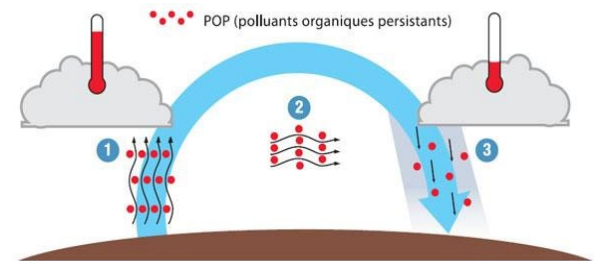
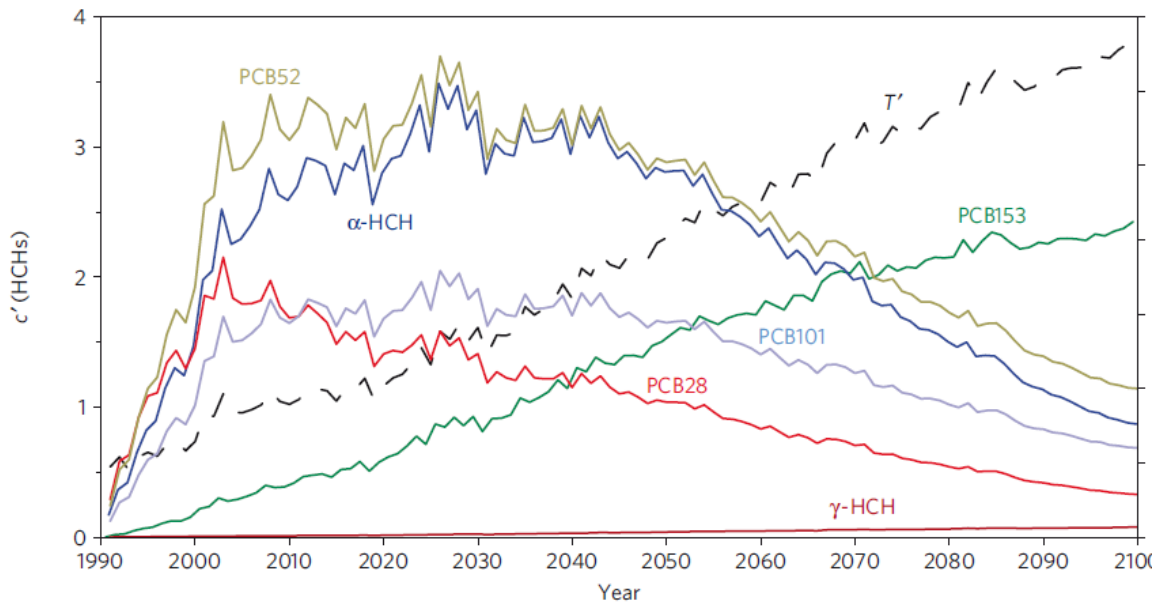
- Tendència a disminuir
- Els contaminants prohibits s'han substituït per altres contaminants

Efectes del canvi climàtic en la remobilització dels POP

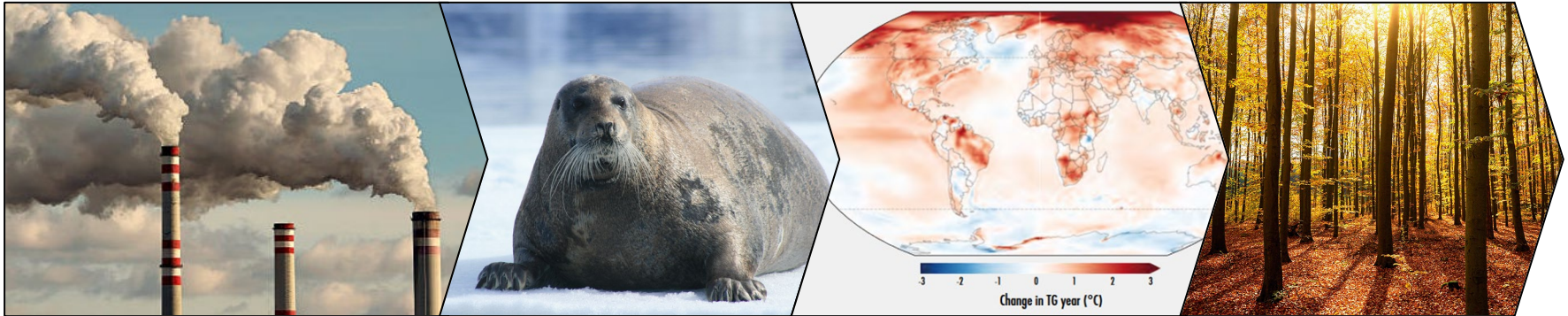
Revolatilization of persistent organic pollutants in the Arctic induced by climate change

Jianmin Ma , Hayley Hung , Chongguo Tian & Roland Kallenborn

Nature Climate Change **1**, 255–260(2011) | [Cite this article](#)

Contaminants orgànics persistents: un llegat que torna com a contaminació emergent

↓
1950s-2000s
Emissions de POP

↓
Acumulació de POP al medi
i la fauna àrtica
Prohibició POP 2001-2009

↓
Canvi climàtic
Increment temperatura
Remobilització de POP

↓
Transport de POP a zones temperades
Exposició poblacional a POP

Published: 24 July 2011

Revolatilization of persistent organic pollutants in the Arctic induced by climate change

Jianmin Ma , Hayley Hung , Chongguo Tian & Roland Kallenborn

Nature Climate Change 1, 255–260(2011) | [Cite this article](#)

Persistent Organic Pollutants

- Remain **intact** for exceptionally **long periods of time**
- Become **widely distributed** throughout the environment
- **Accumulate** in the **fatty tissue** of **living organisms**
- Are **Toxic** to both **humans** and **wildlife**

Alternatives

- Should not **exhibit** the **characteristics** of **POPs**
- **Result in** considerably **lower risk** than the use of **POPs**
- Should Help **Protecting** both **human health** and the **environment** from **POPs**

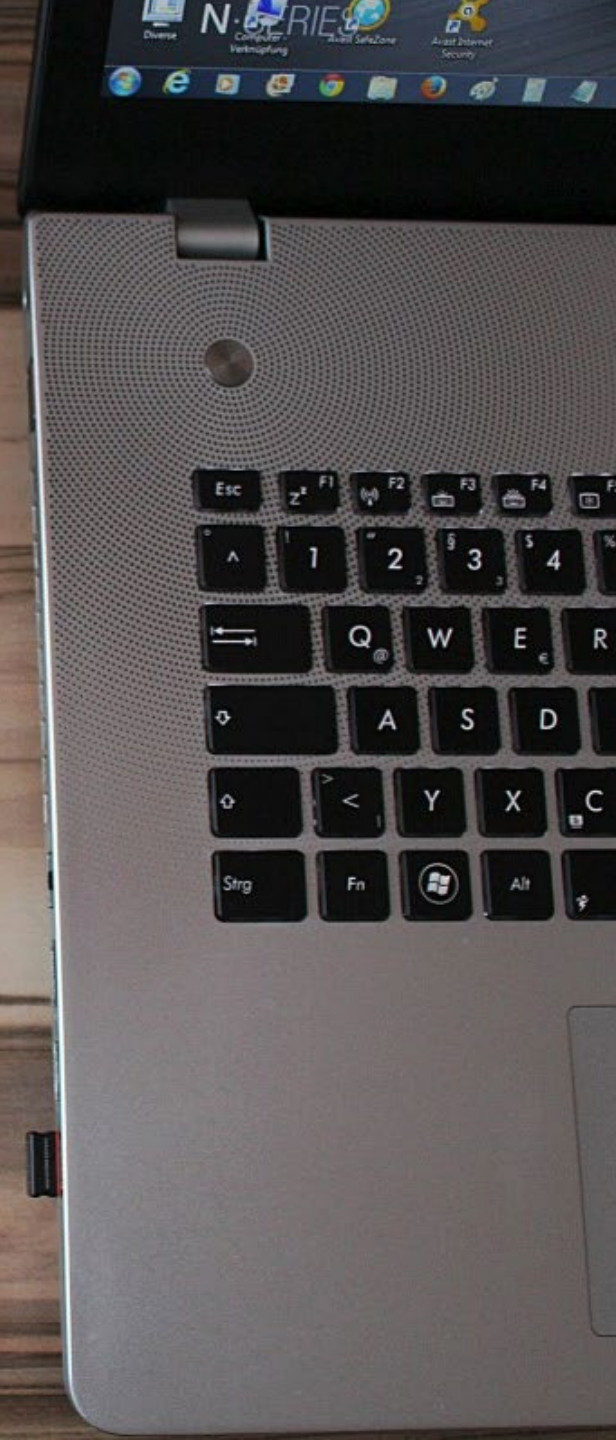
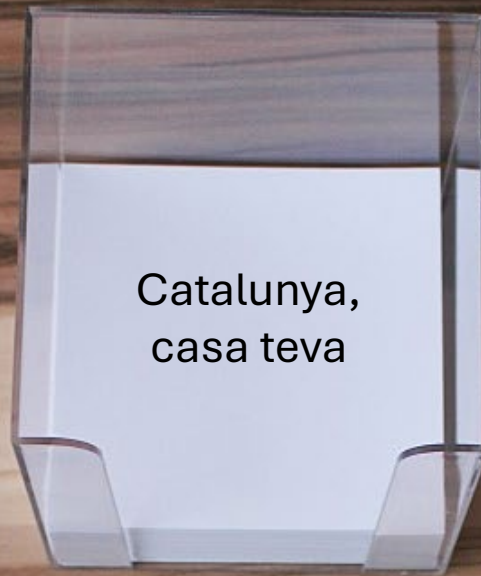
**Support the Sustainable Transition
Away from
Persistent Organic Pollutants**

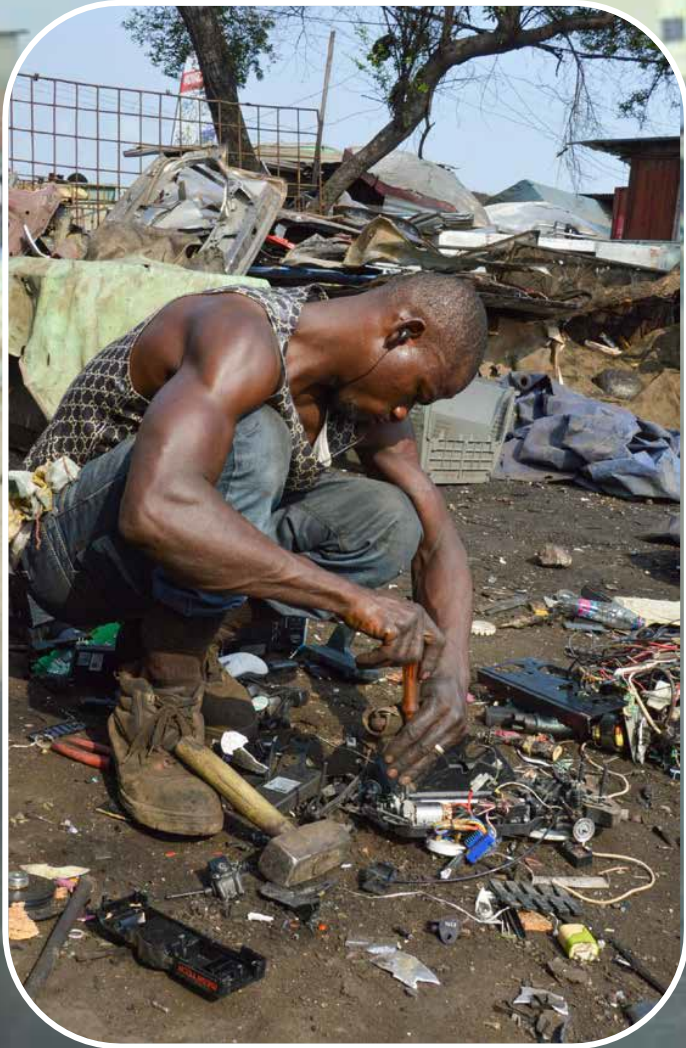
Cada any es produeixen al món **> 50 milions de tones de residus electrònics**. Una gran part s'acaba exportant en països en vies de desenvolupament. La Convenció de Basilea prohibeix les exportacions de residus tòxics, però els aparells viatgen etiquetats com a material de segona mà quan en realitat només un 20% funciona. La resta, un 80%, acabarà directament a la brossa.

Abocador d'Agbogbloshie (Accra, Ghana)

Contaminació per incineració de residus electrònics

- Exposició per inhalació
- Les gallines mengen en sòl contaminat
- Bioacumulació als ous de les gallines
- Els infants consumeixen ous amb **264 vegades** més contaminants que el límit admissible

1 ou → límit admissible de 5 anys

Dioxines: de l'agent taronja als aliments

Agent taronja
Guerra Vietnam 1962

Accident industrial en una fàbrica de 2,4,5-T
Seveso, Itàlia 1976

Viktor Yushchenko, 2004
(President Ucraïna 2005-2010)

Alertes alimentàries

Bèlgica, 1999

Alemanya, 2012

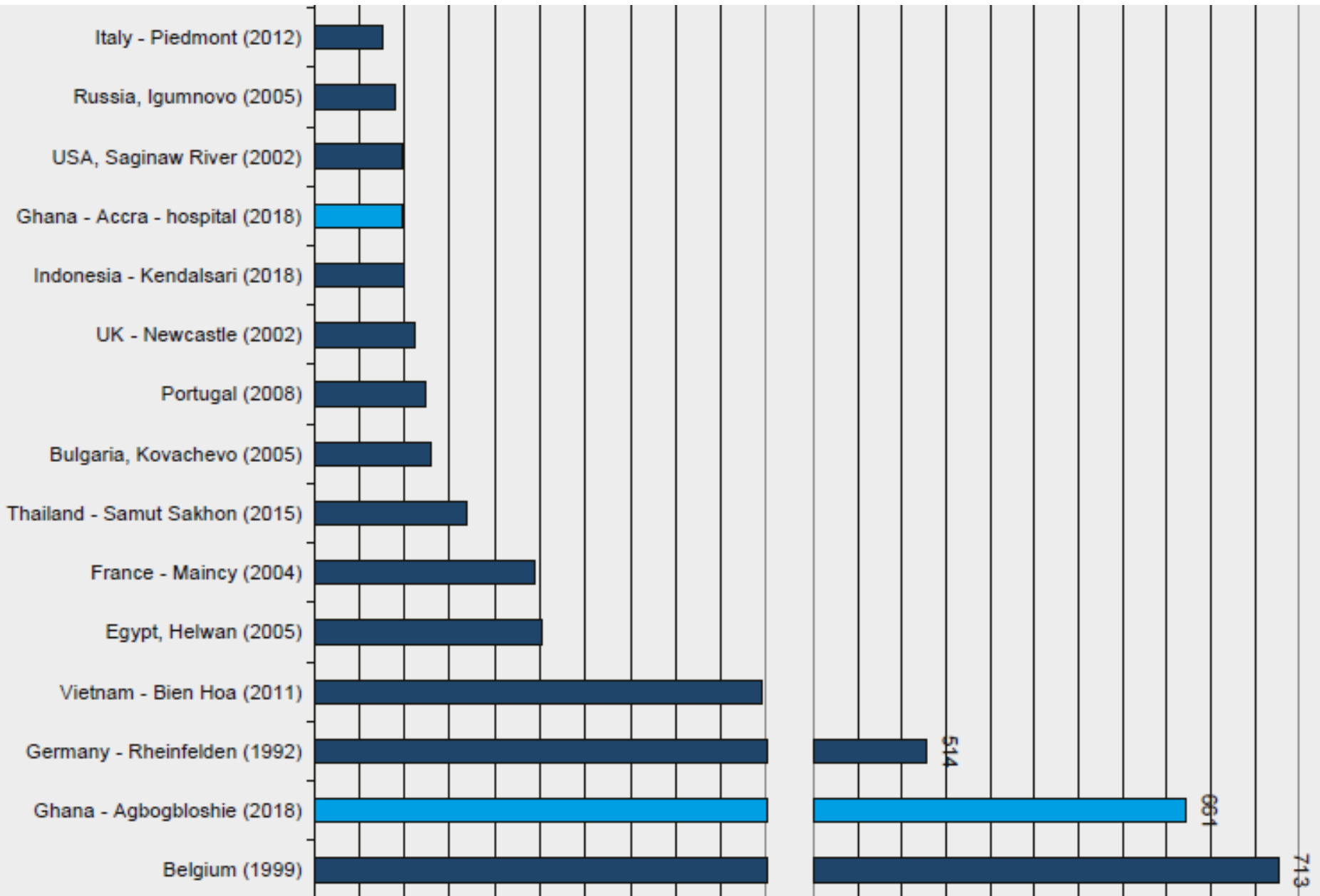

Itàlia, 2008

Exposició *background*

Dioxines als aliments: exposició aguda vs crònica

Exposició a dioxines en diferents grups poblacionals

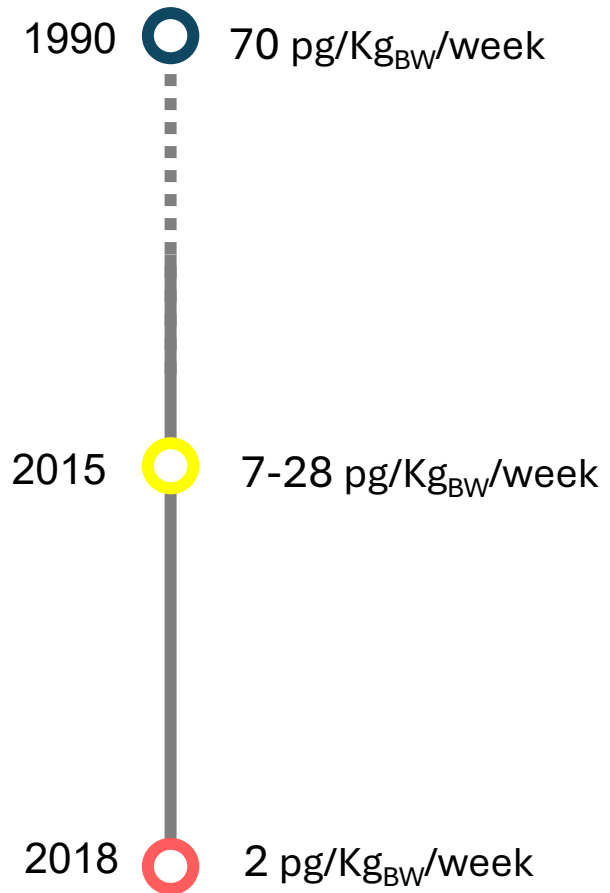
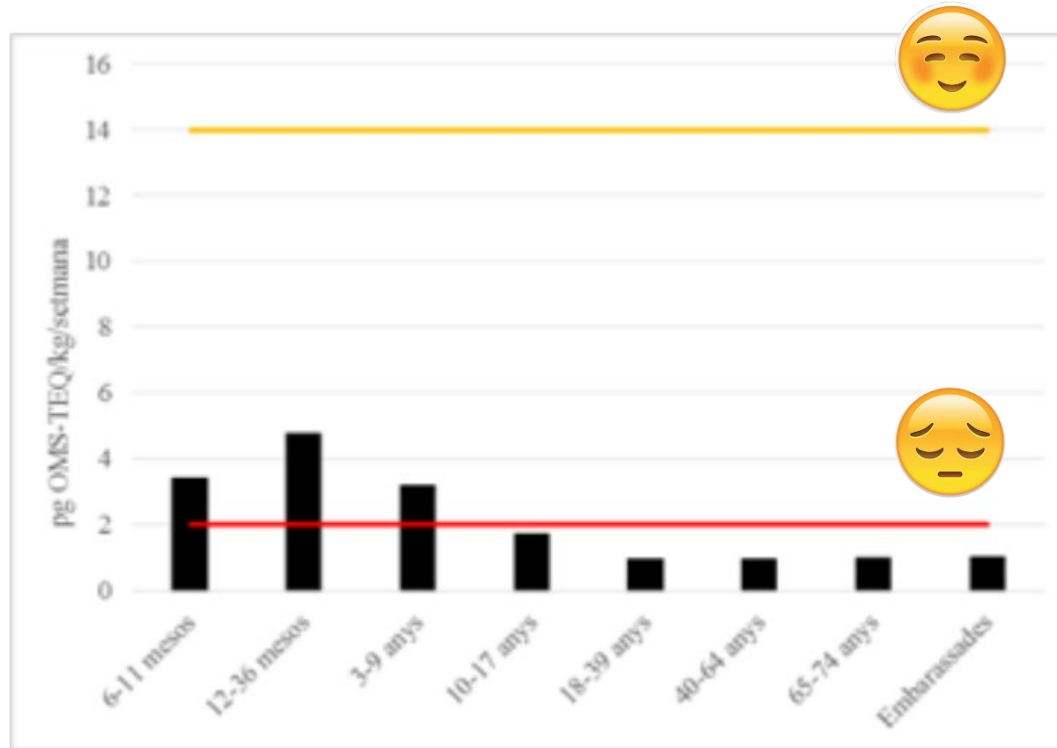
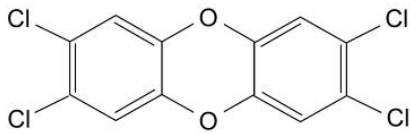
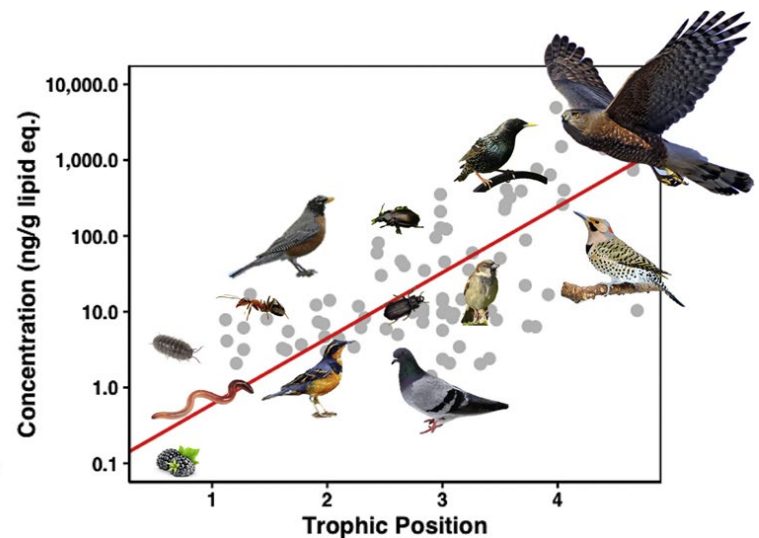
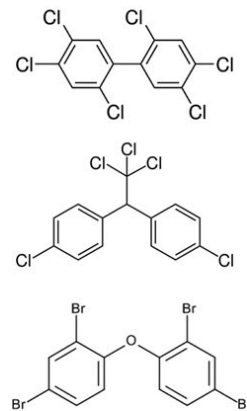
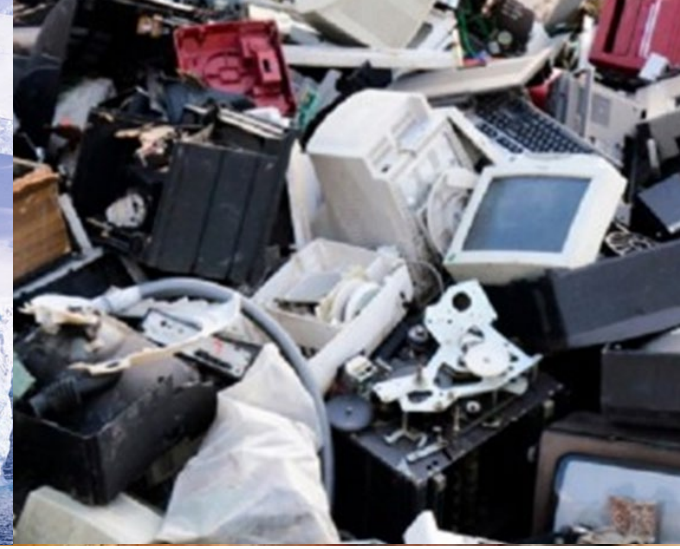

Figura 8. Integsta diària estimada de PCDD/F per la població de Catalunya segons l'edat, i comparació respecte a la integsta setmanal tolerable establerta per l'EFSA, els anys 2015 (taronja) i 2018 (vermell)

Els retardants de flama (PBDE): contaminants emergents

- Milloren la resistència dels materials a la combustió: materials de la construcció, mobles, productes electrònics...
- Persistents al medi
- S'absorbeixen bé i es transfereixen als teixits i la placenta. Es bioacumulen.
- Efectes en neurodesenvolupament i reproductius
- Exposició pel consum de carn, peix i marisc

Reflexions finals

IMPACTE =

POBLACIÓ

X

CONSUM

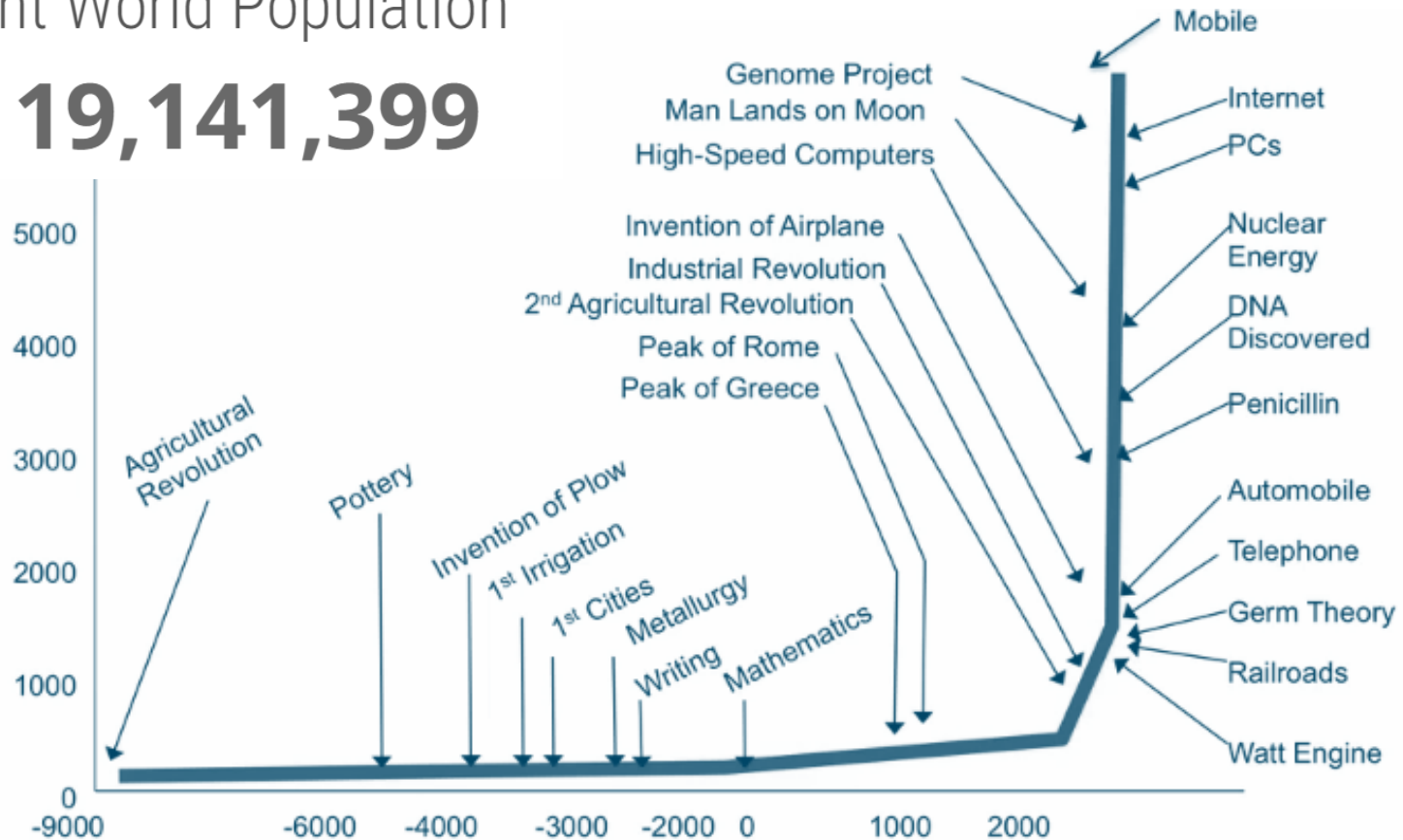
X

TECNOLOGIA

Increment de població ► + ús recursos ► + residus ► + contaminació ambiental

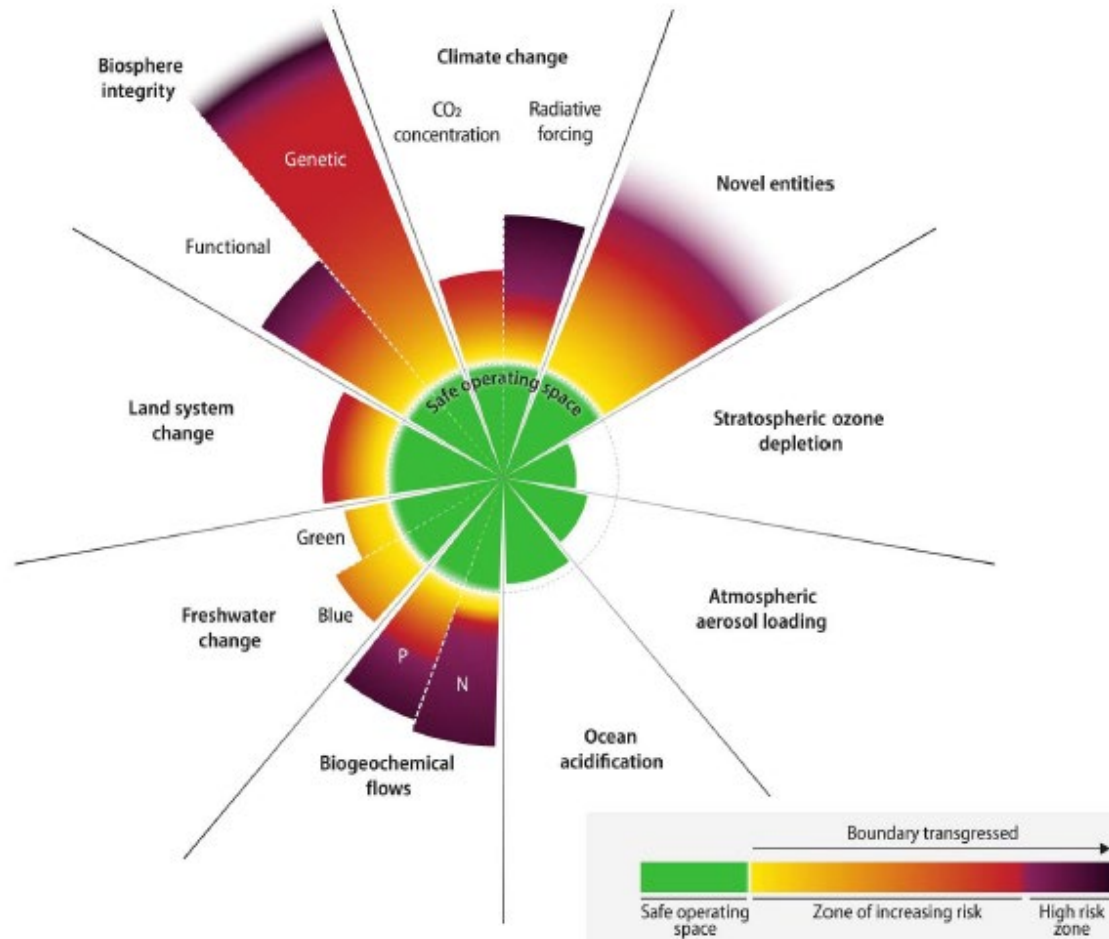
Current World Population

8,119,141,399

Source: Milken Institute, Robert Fogel/University of Chicago

Què són els límits planetaris? El canvi climàtic només és un dels sis que ja hem traspassat

Efectes del canvi climàtic a la seguretat alimentària

- Modifica la distribució geogràfica de les espècies
- Modifica les taxes de creixement i reproducció de les espècies
- Modifica la síntesi de toxines d'origen biològic
- Modifica la redistribució dels contaminants a la biosfera
- Remobilitza el llegat de contaminants persistents
- Incrementa l'ús de pesticides per fer front a noves plagues

La **globalització** ha modificat el transport internacional de mercaderies incrementant la importació i l'exportació de contaminants a zones allunyades

La contaminació a l'era del canvi climàtic

Del paradigma de la dilució...

The solution of pollution is dilution

- Els diferents compartiments de la biosfera són indepe
- La solució a la contaminació és la dilució

...al paradigma del *boomerang*

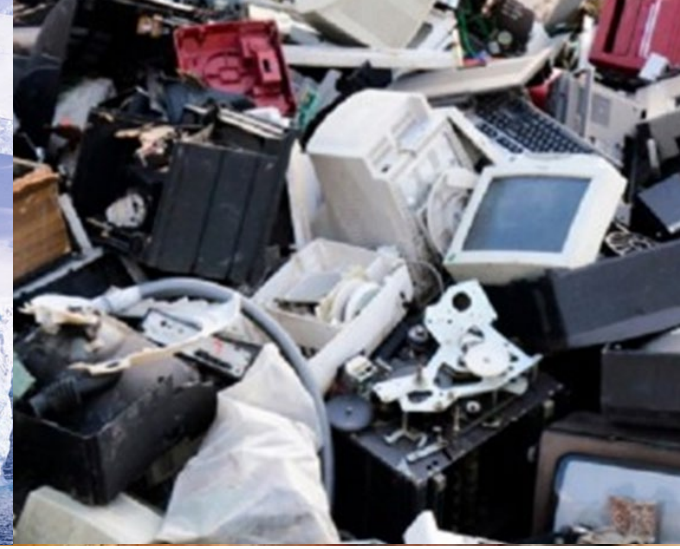
- Tots els compartiments de la biosfera estan interconnectats
- El que passi en un compartiment acaba repercutint als altres
- Principi de precaució

El futur de la nostra alimentació depèn de les accions que prenem avui per protegir el nostre planeta. No hi ha seguretat alimentària sense sostenibilitat ambiental.

Gràcies per la vostra atenció

Jornada de Seguretat alimentària. Diputació de Barcelona, 2 de juliol 2024

Infiltrats a la cadena alimentària: contaminants alimentaris en l'era del canvi climàtic

Eva Castells

Unitat de Toxicologia

Departament de Farmacologia, Terapèutica i Toxicologia

Universitat Autònoma de Barcelona

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona